Motion

1982/83: 1006

Bengt Silfverstrand m. fl.
Miljövänligare jordbruk

De negativa konsekvenserna av ett kemikalieintensivt jordbruk börjar nu framträda allt tydligare. Att allmänhetens oro och rädsla för giftrester i livsmedlen, nedsmutsningen av luft och föroreningar av vattensystem i hög grad är befogad bekräftas i flera vetenskapliga undersökningar.

Det råder också en ganska stor enighet om att den av snävt ekonomiska skäl betingade satsningen på bekämpningsmedel och konstgödsling i jordbruket haft en skadlig inverkan på den omgivande miljön.

Som otvetydiga exempel på störningar i den ekonomiska balansen, där jordbrukets strukturomvandling och ökade användning av kemiska medel är starkt bidragande orsaker, kan nämnas den minskade tillgången på flera viltslag, igenväxning av sjöar och vattendrag och förorenat grundvatten. Också havsmiljön är utsatt för störningar i form av planktonblomningar som förorsakats av tilltagande närsaltutsläpp (fosfor och kväve) från land, som fått till följd att syrebrist uppstått inom stora bottenområden och framkallat omfattande skador på bottenfaunan.

Problemen har självfallet varit mest markanta i intensivt odlade jordbruksområden. Det skånska slättjordbrukets odlingsåtgärder och dess konsekvenser för miljön har kommit alltmer i blickpunkten under 1970-talet. Mest uppmärksammad har den på sina håll förekommande överdoseringen av kvävegödselmedel blivit. Överdriven gödsling leder i synnerhet på lätta sandjordar ofta till utlakning av nitrat till grundvattnet. Samtidigt hotas flera skånska sjöar som Finjasjön, Vombsjön och Ringsjön av total igenväxning på grund av tillförseln av närsalter. Forskarrapporter från limnologiska institutionerna i Lund och Uppsala, framlagda hösten 1982, slår fast att det är jordbruket som i dagsläget svarar för praktiskt taget hela tillförseln av närsalter till Ringsjön.

Det är känt att nitrat i kväve i vissa föreningar kan framkalla blodsjukdomar och under vissa förutsättningar vara cancerframkallande. På senare tid har också gjorts vissa rön som tyder på att en del mikroorganismer som gynnas av kvävegödsling under särskilda omständigheter kan bilda svampgifter (mykotoxiner).

Likheterna mellan dagens konstgödselsituation och den alltför rikliga och okontrollerade användningen av kvicksilverbetningsmedel på 1960-talet är uppenbara.

Även om kemikaliejordbrukets negativa biverkningar hittills inte lett fram till något mera påtagligt omtänkande inom jordbrukets organisationer börjar

en reaktion bland främst småbrukare växa fram till förmån för ett miljövänligare jordbruk.

De aspekter som kommit i förgrunden när det gäller ett ökat intresse för alternativa odlingsformer är:

1. Produktionens uthållighet – dvs. jordarnas bevarande produktionsförmåga.
2. Effekter på omgivningen – miljöhänsyn.
3. Förbrukningen av ändliga resurser.
4. Produkternas kvalitet.

Några gemensamma drag i de alternativa odlingsformerna är att de undviker eller till stor del utesluter användningen av syntetiskt framställda gödselmedel, bekämpningsmedel, tillväxtreglerande ämnen och fodermedelstillsatser. Så långt möjligt använder man sig av växtföljder, växtavfall, stallgödsel, baljväxter, gröngödsel, utifrån kommande avfall, mekanisk bearbetning, mineralrika bergarter samt olika typer av biologisk bekämpning för att upprätthålla markens produktionsförmåga, och matjordskiktet för att tillföra växtnäring och för att kontrollera förekomsten av insekter, ogräs och andra växtskadegörare.

I flera länder, bl. a. i USA, har biologiska odlingsmetoder (organic farming) kommit till användning i allt större utsträckning. Det finns biologiska jordbruk i USA på upp till 1 500 tunnland som ger mycket god avkastning trots att insatsen av handelsgödsel och kemiska bekämpningsmedel drastiskt skurits ned.

Också i Sverige pågår intressant försök med alternativa odlingsformer. I Hörbytrakten i mellersta Skåne, t. ex., har i flera år bedrivits försök med kemikaliefri odling. Odlingarna, som omfattar såväl potatis som stråsäd, har givit resultat som ur lönsamhetssynpunkt väl är jämförbara med konventionella odlingsmetoder. Verksamheten bedrivs av praktiskt sinnade jordbrukare under medverkan av agrosakkunnig ledning. Resultaten från de s. k. Naturaförsöken visar också att den näringsfysiologiska kvaliteten på produkterna blir högre utan stark gödsling med kväve. Detta gäller inte minst potatis. Flera andra undersökningar (se bl. a. nedanstående tabell) har också slagit fast att ensidig gödsling med kväve kan medföra en alltför ensidig tillväxt av vegetativa delar av våra grödor såsom potatis och rotfrukter. Detta medför en lägre torrsubstanshalt, en lägre hållbarhet och ofta sämre kvalitet hos produkterna.

Avkastning och kvalitet hos potatis och vete från konventionell odling (K), biodynamisk (B), naturenlig (N) samt med konventionell teknik och halverad tillförsel av handelsgödsel (R). (Efter Dlouhý 1981.)

	1971–76		1975–76			
	K	B	K	R	B	N
Potatis						
Avkastning	100	76	100	92	89	76
Torrsubstanshalt	100	107	100	104	104	102
Råproteinhalt	100	82	100	90	86	85
EAA-index[1]	100	104	100	100	102	103
Kokningskvalitet[2]	100	46	100	63	53	56
Lagringsförluster	100	71	100	96	78	87
Vete						
Avkastning	100	88	100	85	86	80
Tusenkornvikt	100	99	100	98	98	97
Råproteinhalt	100	91	100	91	89	85
Brödvolym	100	97	100	97	96	95
EAA-index	100	102	100	101	102	103
Amylogram[3]	100	113	100	105	115	130

[1] avser protein, högt värde anger god kvalitet
[2] lågt värde anger god kvalitet
[3] avser stärkelse, högt värde anger god kvalitet

För att kunna fortsätta och utveckla "Naturaförsöken", som bygger på principen att göra naturens egna stora förråd av växtnäring – kväve och mineralämnen – tillgängliga för växterna, har anslag sökts hos jordbrukets forskningsfond och lantbrukets fond. Några medel har emellertid hittills inte beviljats, vilket inneburit svårigheter att få till stånd nödvändig utvärdering med hjälp av dator.

Det finns många skäl för ett statligt engagemang till förmån för ökad satsning på alternativa odlingsmetoder. Hörby är Sveriges största jordbruks-kommun per capita. I detta intensiva jordbruksområde ligger bl. a. Ringsjön som uppenbarligen tagit allvarlig skada av den konventionella jordbruks-driften. Inte minst mot denna bakgrund vore en utveckling av "Naturaför-söken" värd statligt stöd.

Krav på bättre miljöanpassning och övergång till mera resursbevarande odlingsformer har också i flera sammanhang rests av Familjejordbrukarnas riksförbund, en organisation som tillvaratar de mindre jordbrukens intres-sen. Organisationen, som helt saknar bindningar till den lantbrukskemiska industrin, bedriver sin verksamhet helt utan ekonomiska bidrag från staten eller jordbrukets föreningsrörelse. Familjejordbrukarnas riksförbund har inrättat ett odlingsråd med uppgift att genom råd och anvisningar söka anpassa odlingstekniken inom jordbruket till de krav dagens samhälle ställer på ökad miljöanpassning, minskad användning av hjälpenergi och ett förbättrat utnyttjande av lantbrukens egna resurser.

Förbundet har tidigare vänt sig till regeringen med begäran om ett mindre anslag till sitt odlingsråd men fått avslag på sin framställning.

Då en bättre odlingsteknik och mindre kemikalieanvändning i jordbruket skulle vara till gagn inte bara för miljön utan också på grund av prisutvecklingen på kemikalier och fodermedel, vilka delvis måste importeras, kan få nationalekonomisk betydelse, måste uppenbarligen effektiva styrmedel tillgripas för att åstadkomma den eftersträvade miljöanpassningen av det svenska jordbruket. Vi finner det också angeläget att forsknings- och försöksprojekt med alternativa och miljöanpassade odlingsmetoder skall kunna erhålla anslag från såväl jordbrukets forskningsfond som lantbrukets fond.

Inte minst angeläget är det att projekt av den typ som bedrivs i Hörby kan vidareutvecklas med samhällets stöd liksom att Familjejordbrukarnas riksförbund kan komma i åtnjutande av statsmedel för sina miljövårdande insatser.

Med hänvisning till ovanstående hemställs

att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna vad som i motionen anförts om behovet av ökad satsning på alternativa odlingsformer.

Stockholm den 24 januari 1983

BENGT SILFVERSTRAND (s)

JOHN JOHNSSON (s)

MARGIT SANDÉHN (s)

P. O. HÅKANSSON (s)

EGON JACOBSSON (s)

GUNNAR NILSSON (s)
i Eslöv

minab/gotab Stockholm 1983 73474